

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2018/4516-0

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 19.10.2021

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Børgefjell nasjonalparkstyre	34/2021	03.12.2021

Orienteringer Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe - Børgefjell nasjonalparkstyre møte 3 – 2021

Forvalters tilrådning:

Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre tar saken til orientering

Saksopplysninger

Ihht. pkt 11. i vedtektene for nasjonalparkstyret er Statens naturoppsyn (SNO) tilsynsmyndighet i verneområdene, jfr. lov om statlig naturoppsyn.»

SNOs arbeid med tilsyn/kontroll utføres i stor grad gjennom årlige tjenestekjøp fra Statskog Fjelltjenesten og fjellstyrene i Namsskogan og Røyrvik. Personell er utstyrt med SNO sine oppsynshjemler, og følger gjeldende oppsynsinstrukser og føringer fra SNO sentralt. SNO Trofors er ansvarlig for koordinering av oppsynsinnsatsen.

SNO er selv ansvarlig for planlegging, prioriteringer for gjennomføring og rapportering av tilsyns- og kontrollopgaver. Nasjonalparkforvaltningen kan gjennom det årlige planleggingsmøte fremme konkrete synspunkter på oppsynsbehov, og innspill til prioriteringer av disse.

Carl Norberg fra SNO presenterer oppsynsrapport for 2021 i møtet.

Årsrapport for 2021 fra SNO til Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/ Børgefjell nasjonalparkstyre

SNO lokalt: SNO-Trofors

Det er kjøpt oppsynstjenester fra Statskog fjelltjenesten, Namsskogan fjellstyre og Røyrvik fjellstyre

Forsidefoto: Grenserøys. Foto: Carl Norberg, SNO

Foto ovenfor: Båtvrak og søppel ved Storvika. Foto: Fjelloppsynet I Røyrvik

1. Organisering av SNOs arbeid med Byrkije/Børgefjell nasjonalpark og Austre Tiplingan landskapsvernområde

SNOs arbeid med tilsyn/kontroll og bestilte tiltak i Byrkije/Børgefjell nasjonalpark utføres i stor grad gjennom årlige tjenestekjøp fra Statskog og fjellstyrene i Namsskogan og Røyrvik. Utførende for disse er fjelltjenesten og fjelloppsynet. Alt personell er utstyrt med SNO sine oppsynshjemler og følger gjeldende oppsynsinstruksjoner og -føringer fra SNO sentralt. SNO Trofors er ansvarlig for koordinering av oppsynsinnsats og de tiltakene i tilknytning til Børgefjell som SNO har påtatt seg.

Statskog fjelltjenesten og fjelloppsynet har også andre roller og oppgaver knyttet til verneområdene enn de som kommer som oppdrag fra SNO. For enkelte praktiske tiltak finansiert av tildelinger fra Miljødirektoratet gjøres egne avtaler mellom nasjonalparkstyret og Statskog/fjellstyrene. Dette gjelder for eksempel bygging av bruer og klopplegging. I slike prosjekter opptrer Statskog og fjellstyrene som entreprenør og ikke som SNO.

I tillegg til oppdrag for nasjonalparkforvaltningen utfører oppsynspersonellet også en del registreringsarbeid gjennom nasjonale overvåkingsprogram knyttet til enkelte arter - spesielt jerv, kongeørn og fjellrev. Statskog fjelltjenesten utfører også oppdrag for NINA i forbindelse med mangeårig forskningsprogram knyttet til verneområdet. Fjelloppsynene driver også oppsyn etter Fjelleven

Oppsynspersonell 2021 har vært Gjoran Stenberg for Statskog fjelltjenesten fram til mai. Fra slutten av juni overtok Gustav Busch Arntsen denne stillingen. Lars Lorentzen har også bistått. For Namsskogan fjellstyre har fjelloppsyn Sissel Grongstad og fjelloppsyn Reidar Smalås vært utførende. Fjelloppsyn Børje Cato Moen har gjort arbeidet for Røyrvik fjellstyre. Carl Norberg, SNO-Trofors, har vært hovedansvarlig for SNO-arbeidet i Børgefjell og har koordinert årets bestillinger/planer, deltatt noe i felt og ført årsrapporten i pennen.

Årshjulet for samarbeidet mellom nasjonalparkforvaltningen og naturoppsynet starter med et «bestillingsmøte 1» i november. Der rapporteres arbeidet som har vært gjennomført siste år og man diskuterer oppgaver og prioriteringer for kommende år. Etter at økonomiske tildelinger og sentrale føringer er gitt, gjennomfører man et «bestillingsmøte 2» tidlig i det nye året. Da legger man mer detaljerte planer for årets arbeid. Fordi oppsynspersonellet som er involvert i Byrkije/Børgefjell NP er spredt på flere ulike etater og kontorsteder har man år om annet gjennomført felles samordningsmøter på begynnelsen av året. Dels på grunn av coronasituasjonen ble det ikke gjennomført slikt møte i 2021. Vinter, vår, sommer og høst er feltsesong for alle de ulike oppgavene i verneområdet. I noen grad blir oppgavene samordnet mellom de ulike aktørene, mens en del oppgaver har en klarere geografisk avgrensning. En del feltoppdrag er gjennomført sammen med politiet.

I denne årsrapporten redegjør SNO for organisering av arbeidet i 2021, tidsbruk, gjennomført oppsyn og tiltaksarbeid.

Planlagt arbeid, foreslåtte tiltak og SNOs øvrige innspill til nasjonalparkstyret for 2022 er i understreket kursiv.

2. Tidsbruk på SNO-oppdragene og øvrige oppdrag

Det er til sammen brukt 711 timer på tilsyn/kontroll og bestilte SNO-tiltak i Børgefjell og Austre Tiplingan i 2021. Det alt vesentlige av dette er tid brukt i felt. Dette er tidsbruk fra januar til ut oktober og viser en viss økning fra 2020. Ytterligere noe tid tilkommer for november og desember.

Statskog fjelltjenesten og fjelloppsynet har i tillegg brukt tid i verneområdene på direkte oppdrag for nasjonalparkstyret. Dette har hovedsakelig vært forskjellige typer tilrettelegging. Det er brukt betydelig tid på registreringsarbeid for SNO i nasjonale overvåkingsprogram på jerv, fjellrev og kongeørn. Statskog fjelltjenesten har også et feltoppdrag knyttet til forsknings- og overvåking i Børgefjell for Norsk institutt for naturforskning. Fjelloppsynet og Statskog fjelltjenesten er dessuten tilstede i verneområdene i forbindelse med oppdrag for grunneier og oppgaver i statsalmenning (drift av hytter, jakt-/fiskeoppsyn osv). Samlet tilstedeværelse i verneområdene av personell med oppsynsmyndighet fra Statskog fjelltjenesten, fjelloppsynet og SNO utgjør anslagsvis nesten ett årsverk.

Kjørespor ved Bleikarvatn. Foto: Fjelloppsynet i Namsskogan

3. Generelt om 2021-sesongen i Børgefjell

Corona-situasjonen førte til strenge restriksjoner på grensepassering fra Sverige og dermed på besøk av utenlandske turister til Norge fram til oktober -21. Ferdselen i særlig de østre delene av Børgefjell ser ut til å ha vært mindre enn vanlig. Enkelte nasjonalparker andre steder i Norge har de to siste årene opplevd en sterk økning i norske besøkende. Til tross for tidlig vår og tidlig start på barmarksesongen kan vi ikke se noen slik tydelig økning av besøk/ferdsel i Børgefjell nasjonalpark. Dette henger kanskje sammen med lav grad av tilrettelegging.

2021 var et år med svært lite smågnagere i og rundt Børgefjell. Smågnagerbestanden er på mange måter "motoren" i fjelløkosystemene og lave bestander får ringvirkninger for mange andre arter. Dette omtales litt mer i del 6 (kort om overvåkingsprogram)

4. Kjerneoppgaver (kontroll, tilsyn, informasjon, mv)

SNO er selv ansvarlig for planlegging, prioriteringer for gjennomføring og rapportering av tilsyns- og kontrolloppgaver (SNOs kjerneoppgaver).

I det årlige bestillingsmøtet er det likevel viktig at forvaltningsmyndigheten kommer med konkrete synspunkter på oppsynsbehov og innspill til prioriteringer.

Nasjonalparkstyret for Byrkije/Børgefjell ba SNO om å ha særlig fokus i 2021 på enkelte områder, tidspunkter og typer aktiviteter:

Økt oppsyn/kontroll med motorferdsel i mars-april i nordlige deler av Børgefjell nasjonalpark og Austre Tiplingan landskapsvernområde

En åpen snøscooterløype går nær vernegrensen i nord mellom Harvassdalen og Sverige og det gis en del dispensasjoner for snøscootertransport til hytter i Austre Tiplingan. Oppsynet har vært jevnlig tilstede gjennom hele vintersesongen. Ingen forhold er anmeldt i 2021. Det er ikke sett spor etter antatt ulovlig kjøring eller kjøring i strid med vilkår i dispensasjoner av noe særlig omfang. Dispensasjonene fra Sjøanes til hyttene i Tiplingan beskriver en alternativ trase når isen på elva er utrygg eller ikke farbar. Denne alternative traseen kan også være vanskelig å bruke i perioder dersom sidebekker også er åpne.

Den kommunale scooterløypa mellom Harvassdalen og Sverige går nær vernegrensen. Ved åpning av denne løypa i begynnelsen av februar ble den feil merket, slik at den ble lagt helt inn til grensen til Austre Tiplingan lvo. SNO gjorde kommunen oppmerksom på feilen og merkingen ble etter hvert flyttet lenger fra grensen til vedtatt lovlig trasè.

SNO vil fortsatt ha fokus på området for å forebygge og evt avdekke ulovlig kjøring.

Overvåkingskamera ved fjellrevhi. Foto: Carl Norberg, SNO

Økt oppsyn og kontroll i verneområdet i siste halvdel av april/1.mai langhelg

Oppsynet har de siste årene sørget for å være tilstede i verneområdene og i randområdene rundt Børgefjell i slutten av april og begynnelsen av mai - både på dagtid og -natt, hverdag og helg. De siste fire årene har SNO ikke avdekket noen alvorlige regelbrudd knyttet til motorferdsel eller annet i denne perioden. Vårvinteren er en sårbar periode og SNO vil fortsatt planlegge tilstedeværelse på denne tiden også i årene som kommer.

Oppsyn med ferdselsforbudet i sone A - Orrejohken jallah 20.juni-25.juli

Det ble gjennomført oppsyn i sone A i ferdselsforbudsperioden. Det ble ikke avdekket ulovlig ferdsel, eller spor etter dette i forbudsperioden.

Leirplass ved Jetnamen. Foto: Carl Norberg, SNO

Økt oppsyn i forbindelse med mulig reirplyndring i juni. Tilstedeværelse under høysesong. Oppsyn med verneforskrift. Fokus på droner, sykling mm

Mulig faunakrim har hatt et prioritert oppsyn på forsommeren de siste årene og nasjonalparkstyret ønsket fortsatt fokus på dette i 2021. Coronasituasjonen - med stengte grenser mot Sverige og annet utland helt fram til sensommer/høst - førte til mindre besøk av utenlandske turister enn et normalår. Det ble allikevel gjennomført et økt oppsyn/tilstedeværelse i hekketid for fugl, dels i samarbeid med politi. Ingen uregelmessigheter ble avdekket. SNO har hatt hyppig tilstedeværelse i verneområdene gjennom "høysesongen" for besøk - fra ca midten av juli og hele august. Det er ikke avdekket brudd på verneforskrift i 2021. I midten av juni oppsto en "savnet person" situasjon i området ved Namskroken. Dette viste seg i ettertid å være en misforståelse, men før det ble klart iverksatte politiet leteaksjon der det ble tatt i bruk ATV langs stien fra Smalvatnet, som er en av innfallsporene til nasjonalparken. Det medførte kjøreskader i terrenget langs stien, hovedsakelig utenfor verneområdet. I ettertid ble det gjort en befaring med nasjonalparkforvalter, fjelloppsyn og politiet. Fjelloppsynet har senere foretatt nødvendige utbedringer for å forhindre videre erosjon. Politiets bruk av ATV i denne situasjonen er ikke brudd på verneforskriften, som gir anledning til nødvendig motorferdsel i forbindelse med redning. Men kjøringen framstår allikevel lite gjennomtenkt og førte til unødige kjøreskader. Det blir videre vurdert at det er uheldig at naturoppsynet for området ikke ble kontaktet av politiet som lokalkjent ressurs.

I september ble det funnet en død fjellvåk sørøst i parken av rypejegere. Denne er undersøkt, men det foreligger ingen mistanker om ulovligheter.

Kjørespor i Storelvlia etter leteaksjon. Foto: Fjelloppsynet i Namsskogan

5. Bestilte tiltak 2021

Gjennom bestillingsdialogen mellom nasjonalparkstyret og SNO ble det avtalt en rekke tiltak for 2021. Nedenfor rapporteres kort for det enkelte tiltaket. For mange av tiltakene er det i tillegg levert mer eksakte data/opplysninger til øvrige databaser som Verneområdelogg og Artsobservasjoner, eller i egne delrapporter.

Planlagt arbeid, foreslåtte tiltak og SNOs øvrige innspill til nasjonalparkstyret for 2022 er i understreket kursiv.

Tilsyn og enkelt vedlikeholdsarbeid på eksisterende tilrettelegging

Bruer, klopper og andre anlegg som nasjonalparkstyret har ansvar for er sjekket fortløpende gjennom sesongen i forbindelse med andre oppdrag. En moderat vinter og tidlig vår har behandlet anleggene fint det siste året. Det er gjort noen mindre reparasjoner av klopper i Simskaret og i Storelvdalen, men det er ikke funnet behov for større utbedringer. Fjellstyrene har hatt enkelte kloppliggingsoppdrag for nasjonalparkstyret. Statskog fjelltjenesten har utarbeidet plan/prosjektering av klopplugging av Tiplingstien i Austre Tiplingan lvo.

Opprydding steinnaust ved Vestre Tiplingan

Dette er en eldre konstruksjon med steinmurte, lave vegger og med et tak dekket av tre lag presenning og plast. Bygget er "herreløst" og er ikke brukt som naust på mange år. Taket var delvis sammenrast. Sommeren -21 ble plast, presenning og søppel ryddet sammen. Steinveggene står igjen.

Opprydding og utkjøring av presenning og søppel blir avsluttet i -22.

Søppel

Oppsynet har plukket småsøppel fra stier og leirplasser når man har kommet over det. Slik rydding av småsøppel gjøres rutinemessig av oppsynet hvert år. Fjellopsynet i Røyrvik melder at dette har et nokså stort omfang i deres område og at ryddete områder gjerne har nytt småsøppel ved neste besøk. Gjennom sommersesongen har naturoppsynet fått tips om, eller selv registrert enkelte større "depot" eller lagring av søppel og skrot. Slikt er funnet i Austre Tiplingan lvo, ved Rørskarvatn, ved Orvatnet og ved Storvika, Namsvatnet.

Noe er allerede tatt ut, men annet er planlagt hentet ut på vinterføre kommende vinter.

Reinbeitedistriktene som benytter Børgfjellområdene, samt driften av konvensjonsgjerdet mot Sverige, medfører at mye gjerdemateriell er fraktet inn i områdene. Noe av dette er materiell som brukes jevnlig og lagres fra år til år. Annet er materiell som åpenbart er gått ut av bruk og som derfor bør fjernes. Uansett er det viktig at lagring skjer på en forsvarlig måte, slik at det ikke utgjør en fare for dyreliv eller annet miljø.

SNO oppfordrer nasjonalparkstyret og reindriftsdistriktene/-myndighetene til å foreta en gjennomgang av dette med tanke på opprydding av materiell som ikke lenger er i bruk, samt rutiner for forsvarlig lagring.

Gammelt steinnaust ved Vestre Tiplingan. Foto: Gjoran Stenberg, Statskog Fjelltjenesten

Dokumentere og stedfeste båter/båtvrak i verneområdet

Nasjonalparkforvaltningen ønsker å få registrert båter som ligger i verneområde med posisjon, tilstand og mulig eier. En del av båtene er vrak som skal fjernes etter at mulig eier er forsøkt varslet. Hvis eier ikke kan avklares er det aktuelt å fjerne båt/båtvrak. Oppsynets rolle her er å dokumentere og stedfeste båter og vrak og evt eierskap dersom dette er kjent. Dersom eierskap er ukjent, er det forvaltningsmyndigheten som evt må iverksette undersøkelser. Over flere år er det registrert båter og båtvrak. Disse er fortløpende lagt inn med stedfesting, opplysninger og bilder i Verneområdeloggen. En del båter ligger i umiddelbar tilknytning til private hytter. Disse båtene er lagt inn i Verneområdeloggen sammen med den aktuelle hytta.

I 2021 har SNO fraktet ut et båtvrak fra Kjukkelen. Det er registrert et båtvrak ved Storvika sammen med annet søppel og det er registrert en eldre trebåt ved Mattisflya uten kjent eier.

Det finnes antakelig flere båter og båtvrak enn det som oppsynet så langt har fått registrert i 2021 og tidligere. Kartlegging bør videreføres.

Statskogs Simskarhytta etter oppussing. Foto: Carl Norberg, SNO

Registrere og dokumentere endringer på bygg og anlegg

Det er en løpende kontrolloppgave for SNO å kontrollere at endringer på bygg og anlegg i verneområdet er i henhold til verneforskrift og til vilkår satt i dispensasjoner. SNO har ikke rapportert avvik eller anmeldt noen ulovligheter i slik forbindelse i Børgfejell/Austre Tiplingan i 2021. En byggesak ble i 2020 rapportert til forvaltningsmyndigheten for en vurdering av om tiltaket er i samsvar med gitte tillatelser/vilkår. SNO bisto forvaltninga noe i videre saksgang i 2021. Slikt tilsyn videreføres.

Kartlegge og dokumentere fysiske inngrep

Det aller meste av fysiske inngrep (bygninger, bruer, gjerder, klopper, osv) i verneområdene er dokumentert med foto og posisjon og lagt inn i SNOs Verneområdelogg (database). Her har forvaltningen innsyn. Det er en løpende oppgave for SNO å supplere databasen med evt nye objekter man kommer over. Man gjør også et fortløpende arbeid med å supplere bildematerialet av allerede registrerte objekter ved nye besøk, slik at man sikrer seg oppdatert status og evt fanger opp endringer som er gjort. I 2021 er oversikten supplert med nye registreringer. Man har også gjort en viss innsats for å legge inn nye bilder på installasjoner som er registrert tidligere. Arbeidet videreføres fortløpende.

Vedlikehold og utskifting av verneskilt langs vernegrensen

Langs grensen til verneområder er det satt opp verneskilt - såkalte "løveskilt". Disse er plassert langs stier som krysser grensen og andre steder der folk ferdes ofte. Skiltene kommer i tillegg til den juridiske vernegrensen, som er markert med grensebolter på grensens knekkpunkter. En del av verneskiltene er falmet eller ødelagt. Noen lokaliteter mangler skilt, eller skiltene har kommet bort. I 2021 startet SNO arbeidet med å fornye og supplere verneskiltene, men vi fikk ikke fullført dette rundt hele grensen. Noen gamle skilt er dessuten feil plassert i forhold til grensen og må flyttes.

Arbeidet bør videreføres og ferdigstilles i 2022.

Utskifting av verneskilt. Foto: Fjelloppsynet i Røyrvik

6. Kort om status på nasjonale overvåkingsprogram i Børgfjellområdet

Yngleovervåking jerv - det er dokumentert én jervyngling innenfor vernegrensene i Børgfjellområdet i 2021. Her ble det imidlertid også dokumentert at minimum én unge ble drept av annen jerv.

Fjellrev - det er ikke dokumentert yngling av fjellrev i Børgfjell 2021. Oppsynet registrerte svært lite lemen og mus gjennom sommeren, som indikerer at smånagerbestandene var små også i 2021. På svensk side av grensen ble det dokumentert yngling av fjellrev i tilknytning til foringsstasjon. Sist vinter ble det oppdaget skabb på fjellrev på svensk side. For å overvåke

situasjonen i Børgfjell ble det satt opp kamera på 11 fjellrevhi i de østlige områdene i nasjonalparken. Kameraene tok bilder av fjellrev i april og mai. Det ble ikke funnet skabb på fjellrev på norsk side.

Kongeørn - Børgfjellområdet inngår i ett av 12 såkalte intensivovervåkingsområder for kongeørn i Norge. Hvert intensivområde består av 15 kongeørnterritorier, hvor hvert av disse kan ha flere mulige reirplasser. Noen av de 15 territoriene ligger innenfor eller i nærheten av verneområdene i Børgfjell. Det ble dokumentert 4 vellykkete hekkinger i overvåkingsområdet i 2021, mot 4 i 2020 og 9 i 2019.

Kongeornekilling på reir ca 50 dager gammel. Foto: Carl Norberg, SNO

7. Øvrige vurderinger og innspill

Reindriftas barmarkskjøring

I verneforskriftens § 2 står det at "området skal kunne brukes til reindrift".

Reindrifta har gjennom § 6.2b direkte hjemmel til "bruk av beltekjøretøy på snødekt mark i forbindelse med reindrift".

I § 6.3 står at "Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til (...) bruk av barmarkskjøretøy i forbindelse med utøving av reindrift hvor det foreligger godkjent driftsplan".

I nasjonalparkstyrets møte i mars 2021 holdt John Haakon Stensli - jurist hos Statsforvalteren i Trøndelag - en redegjørelse for styret om hvordan reindriftas barmarkskjøring blir regulert av reindriftslovven, motorferdselloven og verneforskriften for Børgefjell/Austre Tiplingan. Gjennomgangen av lovverket bekrefter entydig at reindriftas barmarkskjøring er søknadspliktig og at det er nasjonalparkstyret som skal behandle dette.

I Børgefjell har reindrifta benyttet seg av barmarkskjøretøy i mange år, men uten at det foreligger gyldig dispensasjon etter verneforskriften og kjøringen reguleres derfor ikke gjennom vilkår eller planer.

Etter forskriften er all barmarkskjøring i regi av reindrift innenfor grensene til verneområdene i Børgefjell ulovlig slik det praktiseres i dag.

For SNO som tilsynsmyndighet er dette en vanskelig situasjon. På den ene siden har man klare brudd på verneforskriften gjennom en aktivitet/påvirkning som kan skade eller true verneverdiene. På den andre siden er dette en langvarig, kjent uenighet mellom forvaltningsmyndighet og reindriftsnæringen i området.

Normalt vil slike forskriftsbrudd medføre anmeldelser fra SNO. Det har man så langt valgt å ikke gjøre fordi man betrakter situasjonen som en uløst forvaltningsoppgave.

SNO oppfordrer nasjonalparkstyret og reindriftsnæringen i området å finne avklaringer som kan løse situasjonen.

Ranserdalen. Foto: Gustav Busch Arntsen, Statskog Fjelltjenesten

1Utstysdepot i Austre Tiplingan landskapsvernområde. Foto Gustav Busch Arntsen, Statskog Fjelltjenesten.

Statens naturoppsyn

Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01

E-post: post@naturoppsyn.no | **Nett:** naturoppsyn.no

Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøksadresse: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Miljødirektoratet er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet. Statens naturoppsyn (SNO) er Miljødirektoratets feltpersonell.

SNO ivaretar nasjonale miljøverdier og forebygger miljøkriminalitet. Oppgavene spenner fra kontroll og overvåking, til skjøtsel i verneområder, tilrettelegging i viktige natur- og kulturminneområder, informasjon og formidling.

SNO har også mange oppgaver knyttet til store rovdyr, både registrering av bestander, dokumentasjon av skader på husdyr og tamrein, og uttak av dyr det er gitt fellingstillatelse på. Ledelsen i SNO sitter i Trondheim, og vi har ca. 60 lokalkontor spredt over hele landet.